

**Gaskariikkalaš
Konvenšuvdna buot
lágan
čeardavealaheami
loahpaheamis**

Distr.: Almmulaš
26 Skábmamánu 2020

Originála: Engelas

Ovdagihtii redigerekeahtes čála

Čeardavealáheami loahpaheami Lávdegoddi

Oaivil dohkkehuvvon Lávdegottis 14 artihkkala olis mii gullá gulahallama konvenšuvdnii 54/2013* **

<i>Cálus lea sáddejuvvon:</i>	Lars-Anders Ågren et al. (ovttastuvvon sáttuolbmoss, Mattias Åhrén, Sámirádi olmmošvuoigatvuoda ossodaga jodiheaddji)
<i>Cuočuhuvvon gillájeaddjit:</i>	Guoddaleaddjit
<i>Stáhta bealli:</i>	Ruotta
<i>Gulahallama áigodat:</i>	16 čakčamánu 2013 (álgočála)
<i>Dálá mearrádusa áigodat:</i>	18 Skábmamánu 2020
<i>Dokumeanttat maidda čujuhuvvo:</i>	Mearrádus dahkkon Lávdegotti bargoortnega njuolggadusa 91 mielde, geigejuvvon Stáhta beallái golgotmánu 22 beavvi 2013 (ii dahkkon dokumeantta hámis)
<i>Ašši:</i>	Ruvkekonsešuvnna miehtan sámiiid árbevirolaš territorias
<i>Proseduvrra áššit:</i>	Guoddaleaddji stáhtus; heivemeahttun konvenšuvnna njuolggadusaide
<i>Aššegažaldagat:</i>	Riekti oapmái; riekti dássásaš meannudeapmái duopmostuoluid ja eará ásašušain mat meannudit rievttáššiid; riekti beaktis suodjai ja buorádusaide
<i>Artihkkalat konvenšuvnnas:</i>	5 (a) ja (d) (v) ja 6

1.1 Dat 15 guoddaleaddjit leat Lars-Anders Ågren, Ellen Marie Anne Anti, Henrik Omma, Olea-Henrik Omma, Elle Merete Omma, Jon Mikael Labba, Inger-Ann Omma, Marja-Kari Omma, Inger Baer-Omma, Lars-Jonas Omma, Liselotte Omma, Morgan Omma, Lisa Omma, Per-Henning Utsi ja Gun-Margret Utsi. Buohkat gullet eamiálbmogii sámiiide ja buohkat leat miellahtut Vapsten čearus ja sii jodihtit árbevirolaš boazodoalu. Sii oaivvildit Ruotta lea rihkkon konvenšuvnna 5 (a) ja (d) (v) ja 6 artihkkala. Lea Mattias Åhrén guhte lea sin ovddasteaddji (Sámirádi olmmošvuoigatvuoda ossodaga jodiheaddji).

1.2 Guoddaleaddjit celket ahte sii sami eamiálbmogin lea iežaset kultuvra, ealáhusat ja giella mii ii leat seammá go ii-sámi álbmotjoavkkuid kultuvra. Lea boazodoallu mii lea sin kultuvrra identitehta ja árbevirolaš ealáhusaid guovddázis. Guoddaleaddjit leat

* Dohkkehuvvon Lávdegotti 102 čoaikkimis (16 - 24 Skábmamánu 2020).

** Čuovvovaš Lávdegotti áirasat oassálaste árvvoštallamis ovdanbukton čállosa: Silvio José Albuquerque E. Silva, Sheila Abdula Ali Al-Misnad, Amir Nouredine, Maovdánbuktonrc Bossuyt, Chinsung Chung, Bakari Sidiki Diaby, Ibrahim Guisse, Rita Izák- Ndiaye, Keiko Ko, Gun Kut, Yanduan Li, Yemhelha Mint Mohamed, Mehrdad Payandeh, Verene Alberthe Shepherd, Stamatia Stavrinaki,, Faith Dikeledi Pansy

ealuinisguin vajaldan seamma johtingeainnuid mielde nugo sin mattut leat dahkan logatmeahttun aggiid. Vapsten earu rbeeatnamat leat 10,000 km² v viidat, dain leat 3,000 km² gidda, geasse ja akalaidumat, ja 7,000 km² leat dalveeatnamat. Buot jagi eatnamat lea seamma dehalaat danne go boazodoallu ii mahte joihuvvot jus eai leat doarvai ollu guohtuneatnamat juohke oasis jagis. Stahta bealli attii golbma privahta ruvkefitnodagaide konseuvnna roggat Vapsten rbeeatnamiin golbma rabas ruvkkiide Ronnbacken njarggas, guovlu man guohtuneatnamat leat dehalaat vuodfun Vapsten earu boazodoalu jahkegirdui. Juohke rabasruvkii gulasii industriijaguovlu, ja geaidnofierpmadat mii atna oktii daid golbma ruvkke. Ruvkkit dagahive domu leavvat 15 km radias ruvkkiid birra. Dat livcii billistit jeageleatnamiid mat leat buot dehalepmosat bohcco bibmui. Ruvkefierpmadat livcii maiddai botken johtingeainnuid guhtege jagi laidumiid gaskkas, ja dat livcii leat stuorra vahagiin boazodollui. Earret dan golmmaoasat proeavtta Ronnbackenis leat maiddai eara industriija proeavttat maid konvenuvdnastahta lea dohkkehan mat leat Vapsten earu rbeeatnamiin. Vaikkus das lea ahte earru lea manahan stuorra oasi dain ja dat ain garzida earu laidumiid ja dat lea gartan konkrehta uhkadus boazodollui ja miellalahtuide lea dat addan dovdduid bealde lossa noaddi. Guoddaleaddjit uouhit ahte earru dainna duogiin ii birge jus lasi konseuvnna addojuvvojit ruvkedoaimmaide. Guoddaleaddjit uouhit ahte konvenuvdnastahta lea rihkkon sin rievvti mii daddjo konvenuvnna 5 d v artihkkalis go sin miehtama haga leat mieihhan konseuvnna golbma rabas ruvkkiide sin rbeeatnamiin gos sii joihit rbevirola ealahusa. Sihke nationala ja internationala rievvti mielde lea Vapsten earus rberievttala oamastanrieki daidda eatnamiidda mas diggesi lea. Jus manahit daid eatnamiid maid ruvkedoaimma billistive ja daiguin konvenuvnnaiguin maid stahta lea mieihhan, ja johtingeainnuid haga ii live at vejola guoddaleaddjis joihit sin rbevirola ealahusa ja de livcii addan darbu baggolaat sirdit sin eret sin rbeeatnamiin. Dasa lassin uouhit guoddaleaddjit ahte konvenuvdnastahta rihkui sin rievvti dassasa meannudeapmai duopmostuoluin ja eara riektediksojeaddji organain nugo lea alloyuvvon 5 a konvenuvnna ja ahte konvenuvdna stahta ii valdan vuhtii rievvti ii-vealaheapmai eaktuda ahte Vapsten galga meannuduvvot earrun ja ii dego ruottela riekteoamasteaddjin. Guoddaleaddjit darkkuhit ahte lagat ja geavtla politihka, erenoamzit ruvkkiid oktavuodas vealaha sami boazobargiid, ii dan bokte ahte meannudit samiid eara lahkai go ruottela lbmoga, muhto go dan eai daga. Guoddaleddjiid oai Vila mielde lea dat vealaheapmi vuodosivva daidda rihkkumiidda. Loahpalaat uouhit guoddaleaddjit ahte konvenuvdnastahta maiddai lea rihkku sin rievvti doaimmala suodjai ja beaktilis riektereaiduide konvenuvnna 6 artihkkala jelgii go leat ihittan sin rievvti buktit ovdan si dan erenoam sis, sin rberievttala oamastanrievttis, danne go Alimus Duopmostuollu due sahttet dubbaldarkkistit movt sisriikkala riekti adnu danne go leai ie dat lahkaalus mii dagahii daid rivvtiid rihkkuma. Guoddaleaddjit lasihit ahte ekonomala buhtadus ii ollislaat buhte guohtuneatnamiid manaheami, eatnamat mat leat erenoam dehalaat earu boazodollui, oassin kulturidentitehtas ja rbevirola ealahussan.

1.3 Golgotmanu 22 jagis 2013, bivddii Lavdegoddi, bargoortnega 94.3 njuolggadusa mielde ahte konvenuvdnastahta geaha bearrai ahte ruvkedoaimmat Vapsten rbeeatnamiin bissehuvvojit dan aggi go guoddaleddjiid vaidalus meannuduvvo.

1.4 Miessemanu 1 beaivvi jagi 2015, bivddii Lavdegoddi lassedieuid stahta bealis ja geardduhii gaibadusa interia bijuide.

1.5 Miessemanu 1 beaivvi jagi 2017 celkkii Lavdegoddi, konvenuvnna 14 artihkkala ja bargoortnega 94 njuolggadusa jelgii, ahte gaibadus lea lobala. Vuosttazettiin gavnnaii Lavdegoddi ahte guoddaleddjiid sajadat ahte sii leat vasihhan soardima dan duohtavuodas ahte roggankonseuvnna ledje mieihuvvon ovdal raddehallamiid ja miehtamiid ja dat lea vaikkuhan Guoddaleddjiid riektai konvenuvnna jelgii, beroskeahtta das jus boahhteva dahpahusat mat mearridit jus ruvkeplanat attae duohtan. Nuppadassii gavnnaii Lavdegoddi ahte guoddaleddjiid gaibadusat idiha gaaldaga mat gullet sihke artihkkalii 5 d v, artihkkalii 5a ja 6 konvenuvnna. Lavdegoddi muittuhii ahte ON

čilgehusa 26.2 artihkkalis eamiálbmogiid rivttiin nannejuvvo riekti eamiálbmogiidda oamastit, geavahit, exploateret ja mearridit eatnamiid, guovlluid ja návccaid badjel, maid sii hálddašit árbevirolaš oamasteami bokte dahje eará árbevirolaš geavaheami bokte, ja muittii ahte Lávdegoddi almmolaš ávžžuhusain nr 23 lea duvdán dan čilgehusa. Lávdegoddi bivddii beallin oažžut čálalaš oainnuid ja kommentáraid áššediliin ovdabuktimis. Eambo dieđut duohta dili birra, guoddaleddjiid gáibádušat, beliid oaidnu ovdanbuktima lobálašvuodas ja Lávdegotti mearrádusa lobálašvuodas čujuhuvvo áššái Lars-Anders Ågren et al. v. Sweden (CERD/C/92/D/54/2013).

Stáhta beali fuomášumit merihtain

2.1 Golggotmánu 16 beaivvi jagis 2017 oinnii stáhta bealli ahte konvenšuvnna olis eai gávdnon rihkkumat guoddaleddji rivttiin. Dán čállošis stáhta bealli álggus čujuhii daidda lágaide mat stivrejit lohpeaddimiid ruvkekonsešuvnnaide ja sámiid kollektiivvalaš riektái jođihit boazodoalu, earret earáid, nuppádassii dat vuodđuduvvui daidda fáktái mat leat dán čállošis; goalmádassii; dat loahpahii merihtaid vuhtiiváldimiin. Relevánta nátionála lága

Relevánta nátionála lága

2.2 Ruvkekonsešuvnnaid lohpeaddin lea regulerejuvvon Minerálalágas ja Biraskodas. Exploaterenkonsešuvnnaid ohcamušat sáddejuvvojit Ruvkeinspektevrra jodiheaddjái ovttas birasváikkukhusčilgehusain mas vejolaš čuozašat čilgejuvvojit plánejuvvon doaimmas olbmuid, ealibiidda, šattuide, eatnamii, čáhcái, áibmui, lundui, dálkkádahkii, kulturbirrasii, olbmuid dearvvašvuhtii ja birrasii. Birasčuozašat čilgehusa ferte maiddái sisdoallat analysa boazoduolus, jus relevánta ja doaimma vejolaš kumulatiiva váikkuhusaid dan ohcojuvvon doaimmas ja eará bijut galget čilgejuvvot. Dalle go ohcon konsešuvdna lea guovllus mas lea nátionála beroštupmi sihke boazodollui ja minerálaviežžamii, dalle ferte eiseváldi mii suokkarda ášši mearridit goappá beroštumi galgá vuoruhit; nátionála beroštupmi das go minerálaviežžan dulkojuvvo stáhtas beroštupmi suddjet guovllu mas gávdnojit árvvolaš substánsasat ja minerálat maid viežžan buori muddui hehttejuvvo, ja nátionála beroštumi ákkat boazodoalus suddjet guovllu mat leat dehálaččat boazodollui ja doaimmat mat buori muddui hehttejit dan doaimma. Stáhta beali jalgii leat váikkukhuvvon eananoamasteaddjit ja eará bealit maiddát dát čuohcá dieđihuvvon ahte ohcamuš exploaterenkonsešuvdnii gávdno, sidjiide lea addon birasváikkukhusčilgehusa, ja sis lea vejolašvuotta buktit vuostecealkámuša. Dalle go exploaterenkonsešuvdna lea addon de gáibiduvvojit biraslobit ja huksenlobit. Kammarievttis lea gelbbolašvuotta suokkardit biraslobi ohcamuša ja mearridit makkár / dilitt/ eavttut ja rádjehusat galget gullat prošehtii.

2.3 Boazodoalloláhka mudde sámiid rievtti eatnamiidda ja sin kollektiivvalaš boazodoallorievtti. Kollektiiva boazodoallu lea sámiid riekti man vuodđu lea sámi čađa áiggiid geavaheapmi, ja dát čađahuvvo sámi čearuin. Lágaid mielde máhttet eará olbmui go sámit lea eananriehti sámi čearuin, daid vuodđu sáhtta leat arrende, láigun dahje servituhta.

2.4 Stáhta bealli maiddái čilgii ahte lágaid jalgii máhttet ovttaskas olbmot buhtaduvvot dalle go sin vuđolaš rievttit leat rihkkujuvvon, ja ahte gávdnojit rievttálaš njuolggadusat vealaheami vuosttaš. Ii oktege olmmoš guhte gullá unnitlohkui, ehtalaš vuodus, ivnnis dahje eará dilis oačču meannuduvvot heajubut go earát.

Čilgehus fáktáin dán dieđáhusas

2.5 Stáhta bealli divodii ja lasihii daid fáktáid maid Lávdegoddi leai bidjan čoahtkái sin lobálašvuoda mearrádusas. Dán oktavuodas stáhta bealli muittuhii dan čoahtkima mii dollojuvvo ruvkefitnodaga ja čearu gaskkas: a ráhkkanančoahtkin ja mátki báikái (geassemánus 2008); b kárten čearu dárbbuin ja nubbe mátki báikái (skábmamánus 2008); c vuosttaš álgoraporta prošeavtta áigejuvvo dilis gárváni geassemánus 2009; d nubbe

álgoraporta gárvánii 10 beaivvi golggotmánus 2009; loahpalaš raporta áigequovdilis dilis almmuhuvvui 11 golggotmánu 2009. Stáhta beali jalgii ledje gaskal guokte ja guhtta ovddasteaddji Vapsten čearus geat oassálaste čeahkkimiin maid ruvkefitnodat lei ordnen ja čujuhedje moanaid váraide mat gullet dán prošeaktii. Loahpas, raporttas váikkuhusain boazodollui ráhkaduvvon konsultafitnodagas man ruvkefitnodat lei háhkan čujuhuvvo moanaid vahátunnidan bijuide, rievttis báiki sáddovuorkkáide, rabasruvkkiide, geainnuide, ja áiddiide mat cagget bohccot boahit báikái boahtimis. Stáhta beali oainnus lei ruvkefitnodat čájehan moanaid ávžžuhusaid maid livččii vuogas ja vejolaš implementeret.

2.6 Guovvamánus jagis 2010, ozai fitnodat exploaterenkonsešuvnna guovlluide Rönnebäcken K no. 1 ja Rönnebäcken K no. 2. Ohcandokumeanttat sáddejuvvoje Västerbotten leanastivrra hálddahušstivrii, váikkuhuvvon eananoamasteddjiide ja berošteaddji beliide, oktan Vapsten čerrui. Vapsten čerrui celkkii ahte jus konsešuvdna miedihuvvo livčče guovddáš guovllut manahuvvot ja livččii veadjemeahtun johtit Rönnebäcken joga rastá, ja dát livččii hehtten boazodoalu. Muhto Västerbotten leanastivrra hálddahušstivrra mielas eai gávdnon eastagat dohkkehit konsešuvnna, eaktun ahte ruvkedoaibma, nu guhkás go vejolaš heivehuvvo boazodollui.

2.7 Geassemánu 23 beaivvi jagis 2010 dohkkehii Bergsstaten jodiheaddji exploaterenkonsešuvnna Rönnebäcken K no. 1 ja no. 2 dainna eavttuin ahte fitnodat doallá jahkásaš ráđđehallamiid Vapsten čearuin gos čilgejit makkár bijut ruvkedoaibmas leat dárbbaslaččat ráfehuhttimiid unnideapmái boazodollui. Vapsten čearru váidalii mearrádusa ráđđehussii mii hilggui váidalusa go árvvoštalle ahte lei ain vejolaš jodihit boazodoalu dan guovllus. Čearru bivddii Alimus Duopmostuolu dárkkistit ášši juridihkalaččat. Čearru bivddii Alimus duopmostuolo juridihkalaččat árvvoštallat ášši. Duopmostuollu gesii ruovttoluotta mearrádusa danne go das váillui árvvoštallan das goabbá nationála beroštumiin mat leat vuostálaga – minerálaroggan dahje boazodoallu-galgá vuoruhuvvot ja bivddii ášši odđasit árvvoštallot.

2.8 Juovlamánus jagis 2011, ovdal go mearrádus áššis Rönnebäcken K no. 1 ja no. 2 lei váldon ja ovdal go árvvoštallan Alimus duopmostuollu lei bivdán lei bukten ovdán, bivddii fitnodat exploaterenkonsešuvnna Rönnebäcken K no. 3 guvlui. Birasváikkuhusa árvvoštallama jalgii prošeakta ii hehtteše boazodoalu. Ohcamušdokumeanttat sáddejuvvoje Västerbotten leanastivrra hálddahušstivrii, váikkuhuvvon eananoamasteddjiide ja berošteaddji beliide, oktan Vapsten čerrui. Vuosttaš beaivvi golggotmánus jagis 2012 attii Bergsstaten exploaterenlobi ohcon Rönnebäcken no. 3 báikái dainna eavttuin ahte ruvkefitnodat ferte jahkásaččat ráđđehállat Vapsten čearuin ja doaimmastis unnidahttit vahágis váikkuhusaid boazodollui. Vapsten čearru váidalii ášši ráđđehussii ja bivddii dáid golbma ášši meannuduvvot oktanaga.

2.9 Borgemánu 22 beaivvi jagis 2013, buot golbma váidalusa konsešuvnaide hilgojuvvoje, mearkkašumiin ahte guovlu, nationála beroštumis boazodoalu váras lei viehka stuorit go dat guovlu mas exploaterenkonsešuvdna lei, dasto konsešuvdnii gullá dušše unna oasáš dain eatnamiin mat leat vejolaččat boazodollui. Das čuovvu ahte Guoddaleddjiin lei vejolaš jodihit boazodoalu iežá eatnamiin. Golggotmánu 24 beaivvi jagis 2014 hilggui Alimus duopmostuollu Guoddaleddjiid gáibádusa juridihkalaš dárkkisteapmái, mearrádus lei ahte Ráđđehusa mearrádus daid golbma exploaterenkonsešuvnaide galgai doalahuvvot.

Merihmaid árvvoštallan

2.10 Stáhta bealli deattuha ahte exploaterenkonsešuvnnat eai rihko Konvenšuvnna 5 (d) (v) artihkkala. Danne go sámiid riekti jodihit boazodoalu Ruota lágaid mielde ii leat eananoamasteapmi, dasa ii gula formála oamasteapmi dárkkuhuvvon eatnamiidda, muhto dat lei geavahanriehti dáidda eatnamiidda ja čáziide mas lei gažaldat iežaset birgemii ja bohccuide.

2.11 Stáhta bealli muittuha ahte riekti eatnamiidda ii leat absoluhta, dat máhtta gáržžiduvvot almmolašvuoda beroštumi dihte. Stáhta bealis árvoštalle loktet beroštumiid mearkkašumi dalle go árvoštalle jus konsešuvdna mas leai gažaldat leai lága mielde, ja ii leat miige mii čujuha ahte dat ahte vuoruhit minerála roggama leai boazodoalu ektui boastut. Stáhta bealis čuočuhedje maiddái ahte jus Lávdegoddi gávnnaha ahte leat gáržžidan Guoddaleaddji rievtti de leai dat gáržžideapmi dehálaš ja proporšunaláš stáhta legitiibma ulbmila ektui. Duodas lea nu ahte dat golbma konsešuvnna lea unnit go buohtalastá obbalaš Vapsten čearu eatnamiiguin; guovllut mat leat várrejuvvon nationála beroštupmin boazodoalus leat mihá stuorit go dáid eatnamiid mas lea sáhka, nu ahte jus ii leat vejolaš jođihit boazodoalu dain eatnamiin mas lea sáhka, dat ii mearkkašivčče ahte sámi čearuid vejolašvuotta jođihit boazodoalu eará guovlluin hehttejuvvošii. Dasa lassin, ruvkedoaimmat mas vuosttažettiin leat nihkkela roggan, man stáhta anii lea “válttis bealli” lea dat ahte “minerála gávdnamat gullet vissis báikái ja daid ii máhte sirdit, muhto bohccuin lea vejolaš guohtut eará duovdagiin”. Loahpas, Guoddaleaddjit bivde oažžut buhtadusa sivas ahte almmolaš eiseválddit ledje boastut dahje beroškeahhtá geavahan válddis dalle go mihte konsešuvdnii., muhto dat váidalus hilgojuvvui. Dalle go Guoddaleaddjit bivde oažžut buhtadusa go sin rievttit ledje rihkkojuvvon ja sin riekti rehálaš gulaskuddamii ja ahte almmolaš eiseváldi boastu láhkái ja sin fuolakeahhtá ledje geavahan válddis., maiddái dat váidalus hilgojuvvui dain ákkain ahte Guoddaleddjiin leamaš vejolašvuotta gulaskuddamii ja ahte ii makkárge rihkkon leai dahkkon. Dasto, Stáhta oainnu jelgii, gáržžideamit eat leat rihkkon Konvenšuvnna.

2.12 Stáhta beali jelgii, áigumuš konseapttain friddja, ovddalgihtii diedihuvvon ja mieđihuvvon, nugo dat leat čállon 19 artihkkalis Ovtastuvvon Našuvnnaid Eamiálbmogii rievtti julggaštusa, lea leamaš digaštallama vuolde. Dát julggaštus ii lea juridihkalaččat čadni ja dan konseapttas ii gávdno kollektiivvaláš riekti veto- gielimmii. Stáhta bealde čujuhit dan čoahkkáigessui man Erenoamáš Raportevra eamiálbmogiid rivttiin ráhkadii, dan ahte ráđđehállamat galget čađahuvvot buriin dáhtuin ja áigumušain gávdnat soabadeami ja go dahká dan konsensus bokte ja guktuid beliid ipmárdusain ja soabalaččat dahkat mearrádusaid galgá leat ráđđehallamiid ulbmil,¹ muhto dat konsensus ii soaitte leat dárbbaslaš dalle go lea sáhká eamiálbmogiid rivttiid birra, rievttit maid lea dárbbaslaš proportšuvdnálaččat gáržžidit vuodđuduvvon stáhta ulbmiliid jelgii.²

2.13 Viidáset čujuha stáhta bealli ahte, juo ovdal go fitnodat rájai exploateren konsešuvnna ohcamuša de fitnodat nábirdii ja geavahii meahccetráktora mas nábir leai gitta ja sii analyseređe iskosa konsešuvnna ja válde sealváii jus dat identifiserejuvvon minerálisieremat leai dan mađe stuorit ahte gánnáhii álggahit ruvkedoaimma, fitnodagas ii leat áigumuš ohca biraslobi danne go dálá nihkkelhaddi lea nugo lea.³ Danne lea ge menddo árrat, stáhta oainnu jelgii, árvoštallat man muddui šaddet gáržžideamit Guoddaleddjiid boazodoalu joatkimis.

2.14 Konvenšuvnna artihkkaliid 5 (a) ja 6, stáhta bealli celkkii ahte dalle go mearridit lea go oktage materiála geatnegasvuodain eastadit, suddjet dahje buoridit rihkkojuvvon, dalle ferte Lávdegoddi álggus gávnnahit jus oktage rasisttalaš vealaheapmi lea dahkkon, danne go konvenšuvdna ii suddje vissis rivttiid obbalaččat, baicce ulbmil lea suddje buot lágan vealaheami vuostá.⁴ Stáhta beali jelgii artihkal 5 (a) konvenšuvnna ii leat rihkkojuvvon rasisttalaš vealaheami bokte, dat ii leat dahkkon dán áššis danne go Guoddaleaddjit leat dássásaččat daiguin eananoamasteddjiiguin maidda dát prošeakta čuohcá. Stáhta bealli erenoamážit oaivvildii ahte singuin leamaš nu ollu ráđđehállamat go gáibiduvvon lea nationála lágaid jelgii áššiin mat gullet ruvke konvenšuvnnaide, nugo eará bealli geasa čuozašii. Ja ahte Guoddaleaddjit eai leat máhttan čilget ahte sii, sisriikkalaš meannudeamis, leat gillán vealaheamis, sin ehtalaš duogaža dihte. Dasa lassin, stáhta beali

¹ Raporta 15 suoidnemánus 2009 (A/HRC/12/34), par. 48.

² Raporta 1 suoidnemánus 2013, Extractive industries and indigenous peoples (A/HRC/24/41), paras. 27, 31–34 and 84–87.

³ Márkanhaddi fertešii buori muddui goargnut vai prošeakta šattašii guoddevaš.

⁴ Stáhta bealli namuhii L.R. et al v. Slovak Republic (31/2003), para. 10.2, and Lubicon Lake Band v. Canada (CCPR/167/1984), para 32.2.

jelgii, Konvenšuvna artihkal 6 ii leat rihkkojuvvon danne go juridihkalaš árvvoštallan Alimus duopmostuolus duhtada Guoddaleddjiid rievtti guoddalit konsešuvna dohkkeheami

Artikel I. Guoddaleddjiid kommenttat stáhta beali fuomášumiide

3.1 Ođđajagi 31 beaivvi jagis 2018, celke Guoddaleaddjit stáhta lei rihkkon konvenšuvna artihkala 5 (d) (v) dalle go mieđihii golmma ruvkekonsešuvna sin árbevirolaš eatnamiin, dat dahkkui čearu miehtama haga ja jurddaškeahhtá jus daid eatnamiid váldin dagahii ahte rihkko čearu oamastanrivttiid.

3.2 Guoddaleaddjit čujuhit ahte gaskariikkalaš olmmošvuoigatvuoda lágat addet mátolášvuoda eamiálbmogiidda geavahit eatnamiiddiset sin iežaset kultuvrralaš vugiid mielde ja dat vuodđuda oamastanrievtti. Guoddaleaddjit čujuhit erenoamážit Lávdegotti obbalaš ávžžuhussii no. 23 (1997), eamiálbmogiid riekti váras ja 26 artihkkalii Ovtastuvvon Našuvnnaid Eamiálbmotjulggaštus mii meannuda oamastanrievtti eatnamiidda maid sii árbevieru mielde leat geavahan. Guoddaleddjiid jelgii lea stáhta sisriikkalaš riektevuogádagas dovddastan sámi čearuid árbevirolaš geavaheami mii dasto lea gártan oamastanriektin, ii dušše geavahanriektii⁵ vaikko Ruota ruvkelágain boahtá diehtemeahttuvuohta ovdán makkár oamastanriektii sámi čearuin lea sin árbevirolaš territoriaide. Guoddaleaddjit čuoččuhit ahte sin riekti lea vuodđuduvvon árbevirolaš geavaheami bokte dalle go sii leat jođašan ealuinisguin seammá geainnuid mielde maid sin máttut leat johtán don doloža rájis, sin árbevirolaš territoria lea sullii 10,000 km² gidđa, geasse, čakča ja dálveeatnamat. Dán oamastanrievtti. vuoddu ii leat Boazodoalloláhka, muhto dássásaš eanangeavaheamis. Lea duodas nu ahte eamiálbmogiid riekti sin árbevirolaš territoriai gávdno ja ii leat gitta sisriikkalaš lágain, ja dat duohtavuoha ahte sisriikkalaš lágat eai atte sidjiide formála sajádaga ii gula áššái, gaskariikkalaš olmmošvuoigatvuoda lágaid jelgii. Guovddáš aspekta struktuvrralaš vealáheamis njuolga eamiálbmogiid vuostá lea ahte almmuhan dohkkeheapmi eananrievttis lea váilevaš, ja danne olmmošvuoigatvuoda suodjalanorgánat eai lei dohkkehan dán almmolaččat eaktun dohkkehit eamiálbmogiid oamastanrievtti., danne go eamiálbmotlaš konteavsttas ieš dat riekti oamasteapmái ii bággolaččat dárbbas leat oidnosis stáhta dohkkehuvvon oktavuodas, dat máhtta baicce gávdnot eará hámiin árbevirolaš geavaheami vuodus. Dasto doaba “right to property” árvvoštallo maiddá fátmastit oami eamiálbmogiid konteavsttas gos árbevierru ja árbevirolaš lágat máhttet sisdoallat eará vuogádaga oamastanriektái go dat mat leat stáhtaid lágain. Dákkár dulkon riektái lea seammá linjjás go konvenšuvna artihkal 5 (d) (v), beroškeahhtá dan duohtavuoda ahte njuolggadusain lea dušše sáhka oamastanrievttis. Almmolaš gaskariikkalaš lágain ja Lávdegotti juridihkalaš vuogádagas, dat áidna ipmárdus oamastanriektái lea ihtán dalle go dat geavahuvvo eamiálbmot konteavsttas.

3.3 Vapsten čearru jodiha sámi čearu árbevirolaš boazodoalu bokte nuorta Ruotas, čearu eatnamat lea duottarguovlluin lahka Norgga ráji davvin, gitta vuovdeeatnamiidda mat leat lahka Mearrabađaluovtta lulde. Dát eatnamat davvin luksa leat sin árbevirolaš eatnamat ja leat vuodđun sámi boazodollui mii dárbbasa iešguđet lágan eatnamiid guhte áiggis jagis. Muhto okta dehálaš guovlu sin jahkebivalis guođuheamis jagi birra lea báiki čearu guovddázis, Rönnebäcken njárggas, doppe gos ruvkekonsešuvdna lea addon, ja rihkkon sin oamastanrievtti konvenšuvna 5 (d) (v) artihkkaliid jelgii. Danne lea eahpitkeahhtá nu ahte ruvkkit rihkkot sin oamastanrievtti, danne go stáhta sániid mielde, ii leat vejolaš jodihit sihke boazodoalo ja ruvkedoaimma doppe.

3.4 Dán oktavuodas, dan ahte váldit eatnama čearus ovddalgihtii dieđihuvvon ja miehtama haga, nugo konvenšuvna mearrádusas 1 miešsemáni beaivvis jagis 2017 lea rihkkun sin oamastanrievttis ja dat lea konvenšuvna vuostá.

⁵ Guoddaleaddjit čujuhedje Alimus Duopmostuolu mearrádussii Vearroduottaráššis ja Nordmelikses

3.5 Mii gullá stáhta beali gaskariikkalaš geatnegasvuhtii ráđđehállat čearuin masa prošeakta sin eatnamiin čuočá de čuočuhit Guoddaleaddjit ahte vaikko stáhta bealli joatká ákkastallamiin ahte leat ráđdehallan čearuin de lea Lávdegoddi gávnahan ahte ášši ii leat nu. Vapsten čearru lea ožžon lobi buktit oainnuid prosessii, divodit prošeavtta veaháš boazodoalu perspektiivvas, muhto Guoddaleddjiid oainnus ii máhte mänge láhka čilget leat lahka ráđdehallama, ii goit internationála ipmárdusa mielde dán doabadii. Ráđdehallamii galgá gullat duođalaš áŋgiruššan čearuin, duohta ja albma mielain gávdnat konsensusa.

3.6 Mii gullá stáhta beali stuorit áigumušaide oažžut áigái friddja, ovddalgihtii dieđihemiin ja miehtamiin ovttas čearuin masa ruvkeprošeakta čuočá, de muittuha čearru ahte okta boadus vuđolaš riektái árbevirolaš oapmái, dahje árbevirolaš territoriai, lea riekti stivret beassanvejolašvuoda eatnamiidda, Ovtastuvvon Našuvnnaid eamiálbmogiid julggaštusa jalgii, dán lea Ovtastuvvon Našuvnnaid šiehtadan ossodagat dorjon,⁶ Dát fas duođašta dan ahte eamiálbmogiid oapmeriektái eatnamiidda gullá maiddái riekti gieldit dahje miehtat fitnodagaide mat áigut beassat sin eatnamiidda dakkár oktavuodain gos leat negatiiva váikkuhusat ruvkemis eamiálbmoga árbevirolaš eatnamiidda. Guoddaleaddjit maiddái čujuhit raportii man Erenomáš raportevara eamiálbmogiid rivttiide dalle go eatnamat maid eamiálbmogat geavahit exproprierejuvvojit ja dasto gáržžida eamiálbmoga oapmerievtti ja mas gustovaš almmolaš ulbmil ii gávdnon dán gávppálaš beroštumis mas lea ulbmil čoaggit ruđa, ja erenoamážit dalle go ulbmil dán ekstraktiiva proseassas vuosttažettiin leai priváhta vuoitun.⁷ Guoddaleddjiid oainnu mielde lea stáhta bealli oalle gárži dalle go referere Erenomáš raportevara raportii Ekstraktiiva industriijain ja eamiálbmogiin ja ii váldde mielde dan ahte “ekstraktiiva doaimmat eai galgga jodihuvvot eamiálbmogiid territoriaid jus ii friddja, ovddalgihtii dieđihuvvon ja miehtán lea sajis”.⁸, ja gáržžes mearri lobálaš spiehkastagain almmolaš njuolggadusas. Dušše “erenoamáš áššiin” máhtta stáhta lágalaččat ráhkadit rihkkumiid dán oamastanriektái, ja dalle dušše jus sierra eavttut leat sajis. Muhto dattege čuočohit ahte proportšunála geahččaleamit – mat leat dehálaččat buot ekspropriašuvnnaid árvvoštallamiidda- ii obba lean dahkkon ge. Konsešuvnna lohpeaddimis ii obba geahččaluvvon oažžut áigái makkár nu gáržžes vejolašvuoda spiehkastemiide ovdal go riekti konsentii leai sajis. Dalle go mihte addit konsešuvnna ii obba geahččaluvvon ge jus gávdnošii gáržžes vuohki spiehkastit čielggadit jus miehtan dása gávdnui. Duođas, bargat sin miehtama haga, de ferte stáhta bealli máhttit duođašit ahte konsešuvnna addima vuodus leai lágalaš ulbmil ja ahte dat leai heivvolaš. Dattege, lágalaš rámmain ii leat dárbu diehtit jus lobiaddiin guorrasa čearu oamastanrievtti.; stáhta bealli baicce digaštalai boazodoalu relevánsa ruota obbalaš kultuvrra oktavuodas. Stáhta bealli árvvoštalai dan ahte vaikko čearru ii sáhte jodihit boazodoalu Rönnbäcken njárggas dat máhtta dahkan dan eará báikkiin, ja bealli ii váldán vuhtii kumulatiiva čuozašusa, dan duohtavuoda ahte Vapsten čearus juo gávdnojit eará ruvkkat, ja eará eksploaterenáššiin leai Rönnbäcken njárga juste dat “eará báiki”. Guoddaleaddjit báhcet guoddit badjelmearálaš lossa noađi dán rihkkuma dihte. Ruvkedoaimmas lea vuđolaš ja multipla negatiivvalaš čuozašusa boazodollui. Vaikko dál ruvkedoaimmas ii geavat eanaš oasi árbevirolaš territorias, de goitge konsešuvdna cuvke guohtoneatnamiid mat lea oalle dehálaččat čerrui giđa ja čavčča áiggi, ja topográfalaš sivain, boahá botket johtingeainnu gaskkal geasseláidumiid duoddariin ja lulleeatnamiid vuovdeeatnamiid. Guoddaleaddjit ráhkadedje dilis gova ja geavahedje viesu analogiija: lánkkiiid gaskkas vuosttaš ja nuppi dási leat dušše moadde njealjádasmehtera dálu sturrodagas; muhto dattege jus dat váilut de ii leat vejolaš geavahit dálu nuppi dási. Guoddaleaddjit maiddái čuočuhedje ahte dat duohtavuodta ahte ii leat geahččaluvvon gávdnat šiehtadusa buhtadussii lea fáktor mii dahká proporšundála geahččaleami váddáseabbon, vaikko sii mihte dasa ahte relevánsa leai váilevaš buhtadussii ja go dát eatnamiid manaheapmi ii leat vejolaš buhtadit ruđaid bokte.

⁶ Guoddaleaddji čujuhedje CESCR E/C.12/COL/CO/5, CERD/C/KHM/CO/8-13, para. 16, ja CERD/C/SWE/CO/19-21, para. 17, man mielde ovddalgihtii miehtan eamiálbmogiid bealis galgá leat eaktun dalle go prošeavttat máhttet čuočhat eamiálbmogii rivttiide. Guoddaleaddji čujuhedje maiddái CCPR Poma Poma vs. Peru.

⁷ Geahča A/HRC/24/41, para. 35

⁸ Ibid., par. 27

3.7 Dasa lassin čuoččuhit Guoddaleaddjit ahte stáhta bealli lea rihkkon sin rievtti dássásaš meannudeapmái tribunálain ja eará rievtti hálddašeaddji orgánain, nugo lea nannejuvvon Konvenšuvnna 5 (a) artihkkalis, go ruvkekonsešuvnna miediheamis eamiálbmoga eatnamiin. ii leat váldán vuhtii Vapsten čearu vuđolaš oamastanrievtti, eamiálbmotlaš boazodoalu čearru (ja ii Ruottelaš oamastanrievtti. guoddin) ahte ii dán oktavuodas vealahuvvo. Datte lea Guoddaleaddji oaidnu ahte ruvkekonsešuvnna miehtan ja polisiat erenoamážit sordet sámi boazobargiid joavkun, ii dan vuodus ahte meannudit sin eará láhkái go Ruota riikkavuložiid, muhto go dan ii leat dahkan, baicce leamaš čalmmeheapme dain erenoamášvuodain eamiálbmot sámi kultuvrras mii sin birgema dihte leat sorjavaččat boazodoalus. Ruvkedoaimmain leamaš issoras čuozašusat sámi álbmogii joavkun ja dat ii boađe ovdan Ruota eanetlogu álbmoga konteavsttas, danne go dat bidjá sin árbevirolaš ealáhusaid ja obba kultuvrralaš identitehta stuorra uhkádusa vuollái. Dán oktavuodas, sin lundui vuodđuduvvon ealáhus leat sámit eahpeproportšunálalaččat váikkuhuvvon ruvkedoaimmain, ruvkedoaimmain leat iešalddes vealaheaddji čuozašusat dagahit ahte olbmui gain lea sámi etnisietahta vealahuvvojit. Guoddaleddjiid oainnu mielde lea dát vealaheapmi ruvkelágaid siste ja lea rihkkumiid ruohtas, ja buot rihkkumat sin rivttiin leat njuolga bohtosat lágas mii vealuha sámi čearuid, jus buohtalastá makkár oamastanriekti Ruota riekteguddiin lea, go ii váldde vuhtii sin erenoamášvuoda. Dán oktavuodas muittuhit Guoddaleaddjit ahte riekti ii-vealaheapmái ii dušše gáibit dássásaš meannudeami analoga diliin, maiddá sierra meannudeami sis geat kultuvrralaččat lea earáláganat go eanetlogu populašuvdna lea; sii čujuhit dan riektepráksisii Eurohpa Olmmošvuoigatvuoda riektái lea árvoštallan ahte lágat mat iešalddes sistisdoala lobihis vealaheami muhto mat goitge eahpeproportšuvdnálaččat ja negatiivvalaččat čuhcet sierra lahtuide muhton joavkkus, leat vealaheaddji.⁹ Guoddaleaddjit maiddá muittuhit ahte sihke Lávdegoddi¹⁰ ja Erenoamáš raportevara raporttastis Sámi people in the Sápmi region juo leat stáhta beallái giddden fuomášumi dán aspektii ruvkelágain ja dat ii doala deaivása konvenšuvnnain.

3.8 Loahpas čuoččuhit Guoddaleaddjit ahte stáhta bealli maiddá lea rihkkon sin rievtti beaktilis suodjái ja buoridanbijuide konvenšuvnna 6 artihkkala jelgii, go sis ii leat leamaš mangelágán sisriikkalaš ášahus mii máhtášii meroštallat eananváldima vuđolaš oapmerievtti perspektiivvas. Lea baicce nu ahte Ruota ruvkelágat hehttejit sin sisriikkalaš duopmostuoluin ákkastallat ahte oamastanriekti lea rihkkojuvvon, ja Alimus Duopmostuollu oažžu dušše duppaldárkkistit movt sisriikkalaš lágat lea váldon vuhtii, das go dat mii dagahii rievtti rihkkuma leai ieš dat láchka. Guoddaleaddjit čilgejit ahte biraslaš lohpeaddin proseassas ii leat vejolaš meroštallat vuđolaš rievtti árbevirolaš oapmái, dat ii máhte laktit árvoštallama jus ruvkedoaimmat galget gildojuvvot danne go dat vahágahttet sámi boazodoalu; dat dušše mearrida makkár geahpidanbijut fertejit dahkkot. Guoddaleaddjit čujuhit elektronalaš dieđiheapmái man Vapsten čearru oaččui 16 Čakčamánu jagis 2015, das Eanan- ja birasduopmostuollu duođaštii ahte ovdalaš ovdamearkkat dasa ahte duopmostuollu lea šihtán ruvkeprošeavtta joatkit doaimmaid. Danne go dopmostuollu ii leat árvoštallan jus oamastanriekti lea rihkkojuvvon de Guoddaleddjiin ii lean vejolašvuohta gávdnat buorideami. Dokumenterema dihte sin čuoččuhusa muittuhedje Guoddaleaddjit sullasaš ášši, Eanan- ja birasduopmostuollu leai šihtán árvoštallat ruvkki čuozašusa boazodollui, dan vaikko Vapsten erenoamážit leai bivdán dán dahkat dan, árvoštallan šattai ahte Vapsten čearu erenoamáš gáibáduš juo leai meannuduvvon konsešuvdna dásis ja ahte dain ii lean dakkár karakteara ahte daid galggai geahččalit biraslohpeaddima dásis¹¹. Loahpas dokumentereje Guoddaleaddjit artihkkala 6 rihkkuma dainna vuoduin ahte Ruottelaš eananeigádat ožžot rievttis buhtadusa olles márkanárvvu mielde, ruđalaš máksiin ii doaimma buhtadussan Sámi eamiálbmoga dalle

⁹ Eurohpa Olmmošvuoigatvuodariekti, D.H. and others v. Czech Republic (application No. 57325/00), judgment of 13 November 2007.

¹⁰ Guoddaleaddjit čujuhedje CERD/C/SWE/CO/19-21, par. 17.

¹¹ Guoddaleaddjit čujuhedje Ubmi Diggeriektái, Eanan- ja birasduopmostuollu, mearráduš 28 Borgemánuš 2003, áššis Nos. M 112-01 ja M 113-01 (Svartliden, Fäboliden ja Stortjärnhobben).

go sin guohtoneatnamat leat válđojuvvon eret, eatnamat mat vuodđun čearu boazodollui ja maid alde sin kultuvrralaš identitehta ja árbevirolaš eallinvuohki lea vuodđduvvon.

Stáhta beali viidáset lasáhusat

4.1 Guovvamánu 1 beaivvi jagi 2019, stáhta bealli geardduhii guoddaleami ahte Guoddaleddjiid čilgehus sin riekti leat oamastanriektin leat behtolaš ja čuoččuha ahte dat ii leat oamastanriekti eatnamiidda, muhto geavahanriekti ja ahte sis ii leat formála oamasteapmi dáidda eatnamiidda.

4.2 Stáhta bealli maiddái geardduhii ahte leamaš ráđđehallamat Vapsten čearuin čadat sisriikkalaš meannudeami, ollislaččat nugo gaskariikkalaš lágat váhtet áššiin mat gullet ruvkekonsešuvnnaide, ja ahte eiseválddit lea geahččalan buot vai joksat konsensusa buot gullevaččaiguin.

4.3 Stáhta bealli čilge ahte veajáhallama vuodđu lea publiihka geahčasteapmi, namalassii dušše fal almmolaš beroštumit leat árvvoštallon veajáhallasproseassas, ja dat ii válde vuhtii makkárge priváhta beroštumi mii lea čadnon eatnamii. Eatnamat mat leat dehálaččat boazodollui Ruota biraslága vuolde gullet publiihka beroštupmái, dasto Guoddaleddjiid erenoamáš boazodoalloriekti lea priváhta beroštupmi, dat lea siviila riekti eatnamiid geavaheapmái.

4.4 Dasa lassin čilge stáhta bealli ahte gaskariikkalaš geologalaš perspektiivvas, Ruota baktevuodus lea erenoamáš geologalaš potenciála minerálaid háhkamii ja ahte minerálaid roggan leamaš dovdomearka Ruota historjjás. Návccáid báiki baktevuodus lea boadus geologalaš proseassas ja minerála vuorkkáid ii leat vejolaš, nugo eará industriija doaimmaid, sirdit. Stáhta beali oainnus dat ahte váráiduhttit servodaga dárbbaslaš metállaiiguin ja minerálaiguin dárbbasla lágaid mat dahket vejolažžan bealis ohcat lobi roggat metállaid ja minerálaid, beroškeahhtá das gii oamasta eatnama. Duodas, dalle go prospektevra lea gávndan vejolaš gánnáhahti vuorkká de lea vuosttaš lávki ruvkki álgimis ohca konsešuvnna dutkamiidda; konsešuvnamearrádus čilge geas lea riekti roggat metállaid ja minerálaid “ ja dát riekti guoská eananoamasteaddjái sin miehtama haga, mii lea válđodoaimba konsešuvnavuogádagain”.

Guoddaleddjiid viidáset lasáhusat

5.1 Golggotmánu 31 beaivvi jagis 2019, mearkkašedje Guoddaleaddjit ahte sii eai eat sihkkarat jus stáhta bealli ain eahpidii jus sin oamastanriekti, konvenšuvnna 5 (d) (v) artiikkala mielde, leai suodjaluvvon konvenšuvnna bokte.

5.2 Guoddaleaddjit maiddái mearkkašit dieđu ahte stáhta bealli miehtá dasa ahte mearrádus ruvkekonsešuvnna miehtamii ruvkevuogádagas leat golbma rabas ruvkki ja infrastruktuurra mii daidda gullá Vapsten čearu árbevirolaš eatnamiin ja dássin oamastanriekti eatnamii ii leat árvvoštallon; leai baicce nu ahte guorahallan dušše sisdoalai veajáhallas guokte publiihka beroštumi (ruvkedoaimba ja boazodoallu). Guoddaleaddji čuoččuha ahte stáhta bealli ii ollašuite daid guokte geahččaleami go árvvoštallá jus sisabahkkemat eamiálbmogiid eatnamiidda ledje lágalaččat – jus sisabahkken seammás dahká dakkár vahágiid eamiálbmogii mii lea duodaleabbo go dan mii gullá riektái (riekti materiála gáibádusat) ja lea rivttes láhkái ráđđehallon servodagain (riekti proseassagáibádusaide).

5.3 Guoddaleaddjit maiddái geardduhit ahte Eanan- ja birasduopmostuolus ii leat mandáhta miehtat prošehtii mas leat badjelmearalaš negatiiva váikkuhusat boazodollui, danne go dat hahkat dili ruvkedoibmii, ja dasto nubbe duopmostuollu mearrida ruđalaš buhtadusas. Diekkár rehkenastin lea várra lágalaš Ruota oamastanrivttiid guddiide, muhto ii eamiálbmoga sámii čearuide, sidjiide lea eananbillisteapmi kultuvrra, sosiála, eallivuogi ja identitehta billisteapmi.

5.4 Dasto dagaha lálhka struktuvrralaš vealaheami čearuide. Guoddaleaddjit čujuhit generála ávžžuhussii nr. 32 man mielde doaba ii- vealaheapmi ii mearkkaš seammalágan meannudeapmi dalle go leat čielga earuhusat olbmo dahje joavkku gaskkas, dahje eará sániiguin, “jus gávdno objektiiva ja govttolaš ágga sierra meannudeapmái” dasa ahte “seamma lálhkái meannudit olbmo dahje joavkku man dilli objektiivvalaččat lea eará lálhkai dagaha geavatlaččat vealaheami nugo eahpedássásaš meannudeapmi olbmuid geaid dilli objektiivvalaččat lea seammaláganat”, ja ahte “dalle go geavaha ii- vealahan prinsihpa gáibiduvvo ahte galgá váldit vuhtii joavkku karakteristihkka”.¹² Guoddaleaddjit maiddá muittuhit Eurohpa Olmmošvuoigatvuoda dikki juridihkkii dasa ahte rihkkon dahkko dalle go stáhta ii sáhte meannudit olbmuid eará lálhkai dalle go sin dilli čielgasit lea eará lálhkai.¹³ Guoddaleaddjit čuoččuhit ahte, eamiálmot sámi čearrun sii leat čielgasit earaláganat go buohtalastá Ruota eanetlogu álbmogiin go ášši lea eksproprieret eatnamiid ruvkedoaimmaid dihte.

Áššit ja meannudeapmi Lávdegottis

Merihntaid árvvoštallan

6.1 Lávdegoddi lea árvvoštallan gulahallama dán rádjái ja geahččan buot sisabukton mildosiid ja dokumeanttaid maid bealit leat buktán, nugo gáibiduvvo Konvenšuvnna 14 (7) (a) artihkkalis ja meannudanprosedyra 95 njuolggadusas.

(a) Konvenšuvnna 5 (d) (v) artihkal

(i) Bealiid ákkastallan

6.2 Álggus Lávdegoddi mearkkaša ahte riekti oamastit eatnamiid, mii lea suodjaluvvon konvenšuvnna 5 (d) (v) artihkkalis, lea rihkkojuvvon dalle go stáhta bealis miedihedje, sin miehtama haga, golbma rabas ruvkerokki sin árbevirolaš eatnamiin gos sii jođihit sin árbevirolaš ealáhusa, dat buvtii mielddis konkrehta áitaga boazodollui ja issoras stuorra psykologalaš deattu miellahtuide.

6.3 Lávdegoddi mearkkaša ahte stáhta beali ágga ahte Guoddaledjjiid čilgehus sin oamastanrievttis. lea behtolaš, das go sámiid riekti ruota lágaid jelgii jođihit boazodoalu ii leat čielga eatnamiid oamasteapmi ja ahte dat ii buvte mielddis formála oamasteami dáidda eatnamiidda, muhto baicce geavahanrievtti. Lávdegoddi maiddá mearkkaša Guoddaledjjiid čuoččuhusa ahte gaskariikkalaš olmmošrievtti lágat eavttuhit ahte eamiálmogiid árbevirolaš geavaheapmi sin eatnamiid sin kultuvrralaš vuogi mielde dagaha vuodu oamastanriektái, datte sin riekti árbevirolaš territoriaide gávdno iešrádáláččat sisriikkalaš lágaid. Guoddaledjjiid oainnu jelgii de titel ii leat eaktu dovddastit eamiálmogiid eananoamasteapmái kardinála aspektan eamiálmogiid struktuvrralaš vealaheamis de lea áiddo dat ahte almmolaš dovddasteapmi sin eananrivttiide lea váilevaš. Sin oainnu mielde, eamiálmotlaš konteavsttas, ii lea dárbblaš ahte eananrievttit fertejit bohtit oidnosii stáhta dohkkehuvvon titlela hámis. Dan oktavuodas muittuhit Guoddaleaddjit Lávdegotti generála ávžžuhusa nr. 23 (1997), Ovtastuvvon Našuvnnaid cealkámušas eamiálmogiid rivttiin, ja raportta Erenoamáš raporteavrras eamiálmogiid rivttiin. Guoddaleaddjit čuoččuhit ahte tearpma “riehti iežas oapmái” mii geavahuvvo Konvenšuvnna maiddá árvvoštallo fátmastit eamiálmogiid oami olis, nugo oamastanriekti čielgasit lea ovdánan dalle go dat geavahuvvo eamiálmogiid konteavsttas. Vapsten čearru mii jođiha árbevirolaš boazodoalo leat geavahan seammá johtingeainnuid go sin máttut leat dahkan. Dasto čuoččuhit

¹² Generála ávžžuhusat no. 32. The meaning and scope of special measures in the International Convention on the Elimination of All Forms Racial Discrimination (CERD/C/GC/32), 2009, para. 8.

¹³ Eurohpa Olmmošrivttiid diggi, Thlimmenos v. Greece, (application no. 34369/97), Duopmu Cuoŋománus jagis 2000, para. 44.

Guoddaleaddjit ahte vaikko dál Ruota ruvkeláгат eai váldde vuhtii dáid gaskariikkalaš olmmošrivttiid , de lea sin oamastanriekti vuodđuduvvon árbevirolaš geavaheami bokte.

(ii) *Viidodat*

6.4 Mii guoská Artihkkala 5 (d) (v) viidodaga geavaheapmái dán áššis, de mearkkaša Lávdegoddi ahte guoddaleaddji ii lokte gažaldaga legála mearrideamis sámiid oamastanrievttis. gaskariikkalaš lágaid jelgii, eará sániiguin jus riekti eananoamasteapmái dahje eatnama geavahanriektái (4.1), muhto jus dát fáktát mat gullet Lávdegotti ruvkekonsešuvdnii idihit gažaldaga jus dat leat rihkkon Konvenšuvnna.

(iii) *Relevánta prinsihpat*

6.5 Lávdegoddi muittuha ahte sin generála ávžžuhusain nr. 23 eamiálbmogiid rivttiin, bivdá stáhta beliid “dovddastit ja suddjet eamiálbmogiid rievtti oamastit, ovddidit, kontrolleret ja geavahit sin oktasaš eatnamiid ja territoriaid maid árbevieruset mielde oamastit ja gos sis lea rihpan eatnamiid friddja, ovddalgihtii diedihuvvon miehtama haga, čadahit bijuid maiguin sii ožžot eatnamiiddis ja territoriaid ruovttoluotta”¹⁴. Nugo muittuhuvvo lobálašvuoda mearrádusas¹⁵ de gávdnojit dát olmmošrivttiid standárdat Ovtastuvvon Našuvnnaid Julggaštusas Eamiálbmogiid Rivttiin man Ruotta doarjjui jienasteamis ja 26 artihkkalis daddjo čuovvovaččat:

1. Eamiálbmogiin lea riekti dáidda eatnamiidda, territoriaide ja návccaide maid sii árbevieru mielde leat oamastan, mas sii leat eallán dahje eará láhkái geavahan dahje háhkan.
2. Eamiálbmogiin lea riekti oamastit, ovddidit ja kontrolleret daid eatnamiid, territoriaid ja návccaid maid sii oamastit árbevirolaš oamasteami ákkas dahje eará árbevirolaš ássamis dahje geavaheamis, ja maddái earáid maid sii eará láhkai leat háhkan.
3. Stáhtat galget dohkkehit dáid legálalaččat ja suddjet daid eatnamiid, territoriaid ja návccaid. Dákkár dovddasteapmi galgá dahkkot gudnejahtimiin vieruid, árbevieruid ja eananlaigunvuogádagaid mat guoskevaš eamiálbmogis leat.

6.6 Raison d’être dáidda prinsihpaide oaidná Lávdegoddi ahte dat lagas čanastupmi mii lea eamiálbmogiid ja eatnama gaskkas ferte dovddastuvvot ja ipmirduvvot leat geađejuolgi sin kultuvrrain, vuoiglaš eallimis, integritehtas ja birgejumis. Sin “oktavuohta eatnamiidda ii leat dušše ášši oamasteamis ja buvttadeamis, baicce materiála ja vuoiglaš elemeanta man sii ollásit galget máhttit geavahit, ahte seailluhit sin kultuvrralaš árbbi ja gaskkustit dan boahttevaš buolvvaide”¹⁶. Dán olis duohtan dahkamin eamiálbmogiid eanarivttiid máhttá maddái leat eaktu sin riektái eallimii, ja “eastadit sin jávkkaheami álbmogin.”¹⁷

6.7 Dán oktavuođas muittuha Lávdegoddi ahte jus ii váldde vuhtii eamiálbmogiid rivttiid geavahit ja atnit sin eatnamiid ja jus ii ráhkat heivvolaš bijuid maiguin geavatlaččat gudnejahttá sin rievtti fálojuvvot friddja ovddalgihtii diedihuvvon miehtama dalle go sin rievttit váikkuhuvvojit proševttain mat dahkkojit sin árbevirolaš territoriaid, gártá okta vuohki vealaheamis danne go boadus das šaddá ahte hilgu dahje heajuiduhtá

¹⁴ Generála ávžžuhusat nr. 23 eamiálbmogiid rivttiid váras, 1997, para. 5.

¹⁵ CERD/C/92/D/54/2013, para. 12.3.

¹⁶ Inter-American Court of Human Rights, Case of the Mayagna (Sumo) Awas Tingni Community v. Nicaragua. Judgment of August 31, 2001. Series C No. 79, para. 149.

¹⁷ Inter-American Court of Human Rights, Case of the Saramaka People. v. Suriname. Judgment of November 28, 2007 Series C No. 172, para. 121. See also Case of the Sawhoyamaya Indigenous Community v. Paraguay. Judgment of March 29, 2006. Series C No. 146.

eamiálbmogiid dovddastusa, geavaheami dahje doaimma, ja dássásaččat, sin rievtti don doloža territoriain, luondduriggodagaide ja boadus sin identitehtii.¹⁸

(iv) *Dáid prinsihpaid geavaheapmi dán áššis*

6.8 Lávdegoddi áicá ahte stáhta bealli ii lean vuostá dasa ahte Vapsten lea oassi Guoddaleaddji árbevirolaš territorias. Dasa lassin oaidná Lávdegoddi ahte Alimus Hálddahus Diggi lea dovddastan dan ahte sámi čearuid árbevirolaš geavaheapmi lea ráhkadan oamastanrievtti., dan vuoddu lea don doloža rájis geavaheapmi ja boaresvierru¹⁹ Lávdegoddi maiddái áicá ahte Davviriikkalaš Sámi konvenšuvdna, šiehtadallon ovttas Davviriikkaid ja Sámedikkiiguin Suomas, Norggas ja Ruoŋa, mii vuodduuvvo dálá gaskariikkalaš lágaide ja ulbmil lea implementeret dan davviriikka kontekstii, dat dovddasta ahte vejolašvuohta geavahit eatnamiid ja čáziid lea sámi kultuvrra, giela ja sosiála eallima vuoddu, ja dasto dat suddje sihke ovttaskas olbmuid ja kollektiiva oamastanrievtti. sámiide sin eatnamiidda ja luondduriggodagaide.

6.9 Lávdegoddi muitá ahte dalle go analyserii loahpalaš áicámušaid Ruoŋa implementeren konvenšuvnna artihkkala 5, dat lea čájehan fuolastumi das ahte sámiid eananriekti, ja erenoamážit riekti bivdui ja guolásteapmái, leat áitojuvvon earret eará go árbevirolaš sámi eatnamat šaddet priváhta oapmin ja lea máŋga hávi ávžžuhan ahte árbevirolaš sámi eatnamiid dohkkeheapmi ja suodji galget dohkkehuvvot lágain, dat govahallá man guovddázis boazodoallu lea Ruoŋa eamiálbmogii ja váldit vuhtii rievtti friddja, ovddalgihtii dieđihuvvon ja miehtan šaddá lálkan, oktiivevehuvvon gaskariikkalaš standardiiguin²⁰.

6.10 Lávdegoddi árvvoštallá fertet dárkkistit Guoddaleddjiid gáibádusaid dasa ahte stáhta bealli ii ráđdehallan Vapsten čearuin vai oččošii áigái friddja, ovddalgihtii dieđihuvvon miehtama go attii ruvkekonsešuvnna čearu árbevirolaš eatnamiin, mearkkašumiin ahte konsešuvdna lea gustovaš 25 jagi ja sisdoallá rievtti roggat ja ávkástallat, nihkkela, ruovddi, kadmium, kobole, golli, silbba, platinum, ja palladium, ja ahte ollašuttit geatnegasvuodaidis artihkal 5 (d) (v) vuolde. Duođas, vaikko riekti eatnamii ii leat absoluhta, de goit Lávdegoddi árvvoštallá ahte stáhta bealli ferte doahhtalit proporšuvnna prinsihpaid dalle go gáržžida dahje regulere eamiálbmoga eananrievtti go váldá vuhtii sin čielga stáhtusa das ovdal čilgejuvvon oasis (paras. 6.5 et seq.), “vai ii bija vára obba servodaga ja dan miellahtuid seailluheapmái”.²¹

6.11 Lávdegoddi mearkkaša Guoddaleddjiid čuočuhusa ahte, juo daiguin industriijaprošeavttaiguin maidda stáhta bealli lea miehtán Vapsten árbevirolaš territorias, de dat golbma lassi ruvkeeksplouteren konsešuvnnat, mat bija dan gulahallama johtui, dahket bohtosa ahte lea veadjemeahtun Guoddaleddjiide joatkit sin árbevirolaš ealáhusa ja sii šattaše danne, bággea bokte sirdojuvvot eret sin árbevirolaš territorias. Váikkuhuvvon čearus lea dušše vejolaš buktit oainnuset dáidda golmma proševttaide, mat Guoddaleaddji oainnus ii máhte čilget leat lahkage ráđdehallama danne go ráđdehallamis ferte gávdnot duođalaš ángiruššan čearuin ja duohta ja rehálaš áigumušain ollet konsensusii. Duođas Guoddaleaddjit čuočuhedje ahte stáhta bealli ferte sis oazžut

¹⁸ Inter-American Diggi lea moanaid áššiin dovddastan eamiálbmogiid rievttit duođas leat suddjejuvvon kommunála oami siskobealde. Geahča lasi refereanssaid bistevas riektediedagis áššis Case of the Mayagna (Sumo) Awas Tingni Community v. Nicaragua ja Sergio García- Ramírez ovttamielalašvuoda oainnu dán áššis, para. 13. Seammá prinsihpat dovddastuvvoje Afrihka Olmmošrievtti vuogádagas. Geahča 276/03 Centre for Minority Rights Development (Kenya) ja Minority Rights Group (on behalf of Endorois Welfare Council) v. Kenya (2009) ja African Commission on Human and Peoples' Rights v. Republic of Kenya, ACTHPR, Application No. 006/2012 (2017).

¹⁹ Alimus Duopmostuolu duopmu Vearroduottaráššis ja Nordmelikse áššiin (Case No. T 4028-07, decided on April, 27, 2011).

²⁰ CERD/C/304/Add.103, para. 13; CERD/C/64/CO/8, para. 12; CERD/C/SWE/CO/18, para. 19; CERD/C/SWE/CO/19-21, para. 17; CERD/C/SWE/CO/22-23, para. 17. Geahča maiddái gáibádusa friddja, ovddalgihtii ja dihtomielalaš miehtama ja loahpalaš áicámušat mat gulle stáhta eará beliide CERD/C/SUR/CO/13-15, para. 26; CERD/C/NAM/CO/13-15, para. 24; CERD/C/PRY/CO/4-6, para. 18, ja maiddái the Early Warning and Urgent Action Procedure, Mearrádus 1 (100) Canada rámmaid .

²¹ CCPR Poma Poma vs. Peru, CCPR/C/95/D/1457/2006, para. 7.6.

friddja, ovdalgihtii diedihuvvon miehtama dakkár negatiiva čuozausaide. Lávdegoddi maiddá mearkkaša dan boasttuvuođa ahte stáhta beali ágga mieđihit eksploaterenkonsešuvnna ii rihku konvenšuvnna artihkal 5 (d) (v) danne go ii leat miige mii čujuha dan ahte addit guvlui sajádaga nationála beroštupmin minerála roggamiidda eambo árvvu go guovlun nationála beroštupmin boazodoalu váras. Jus Lávdegoddi gávnaha ahte leamaš gáržžideamit Guoddaledjiid rivttiin, de galgá mearkkašuvvot ahte gáržžideapmi lea dárbbášlaš ja proportšunála stáhta gustovaš ulbmila mielde. Duodas, jus nihkkela roggan lea dárbbášlaš ja dahkko vissis guovllus ja máhte dahkkot eará báikkis, muhto bohccuin lea vejolaš gávdnat eará guohtuneatnamiid. Dasa lassin, jus Vapsten čearuin leamaš ráđđehallamat ja lágat dahket vejolažžan miehtat rogganlobi addimii ovdalaš miehtama haga eananeaggádis. Dasto, stáhta beali mielde, makkárge vealaheapmi ii leat duodaštuvvon dán áššis go duodas Guoddaledjit leat dássásaččat daiguin eananeaggádiiguin geaidda prošeakta čuočá Leamaš ráđđehallamat singuin nugo eará bealli masa čuočá gáibiduvvon meriin man nationála lágat gáibidit mat gullet ruvkekonsešuvnnaide.

6.12 Lávdegoddi mielas lea stáhta beali ákkastallan boastut ja stáhta bealli ii doahttal su gaskariikkalaš geatnegasvuodaide das ahte suddjet Vapsten čearu. Čearddalaš vealaheami vuostá rivttes/ beaktilis ráđđehallama bokte miehtanproseassas.

6.13 Gieldu vealaheapmái mii lea konvenšuvnna vuodus váhtá stáhtaid beliid dáhkidit buohkaide sin jurisdikšuvnna vuolde vásihit dássásaš rivttiid de jure ja de facto. Artihkkala 2 (1) (c) mielde galgá guhtege stáhta dahkat beaktilis bijuid dasa ahte dárkkistit ráđđehusaláš, nationála ja báikkálaš polisiid dasa ahte rievdata, šluhte dahje loahpaha makkárge lága man boadus lea ráhkadit dahje bisuhit čearddalaš vealaheami gos ain gávdnoše. Stáhtat fertejit dahkat positiiva bijuid vai olmmošrievttit eamiálbmogiidda šaddet duohtan, juobe váldit eret daid eastagiid mat gávdnojit dahje dohkkehit sierra lágalaš ja hálddahasaláš bijuid vai ollašuttet daid geatnegasvuodaid mat konvenšuvnnat leat.

6.14 Erenoamážit lea Lávdegoddi bivdán stáhtaid beliid dohkkehit ja gudnejahttit sierra kultuvrra, historjjá, giela ja eallinláhki riggodahkan stáhta kultuvrralaš identitehtas ja duvdit daid seailuheami, danne go dat lea ovdal, ja ain uhkiduvvon (GR 23) Lávdegoddi muittuha ahte eamiálbmogiid eananrievttit leat earáláganat go dábálaš ipmárdusa mielde siviila láhka oamastanrievttis., ja árvvoštallá boazodoalu ii leat “olgun astuáiggi hárbhallan” nugo čilgejuvvon Bergstaten mearrádusas,²² baicce guovddáš elemeanta Guoddaledjiid kultuvrralaš identitehtas ja árbevirolaš eallinvuogis.

6.15 Duodas, sámi čearuid eananrievtti ja kollektiiva boazodoallorievtti. dovddasteami olis, man vuoddu lea geavaheapmi don doloža rájis, čuovvu geatnegasvuohra gudnejahttit ja suddjet daid rivttiid geavatlaččat. Dárbu sihkastit sin kultuvrraid ja eallinvugiid lea ágga manne stáhtaid bealit galget ráhkadit konkrehta bijuid maiguin beaktilis vuogi bokte ráđđehallet ja oasálastet mearrádusaid dahkamiin. Lávdegoddi muitá ahte generála ávžžuhusas nr. 32 lea čilgejuvvon ahte doaba “sierra rievttit” ferte sirrejuvot dain rivttiin mat leat dohkkehuvvon ja aksepterejuvvon gaskariikkalaš servodagain sihkkarastin dihte eksisteanssa ja identitehta joavkkuid nugo veahádagat, eamiálbmogat ja eará kategoriijaid olbmui geaid rievttit leat dohkkehuvvon ja aksepterejuvvon universála olmmošrievtti rámmain (para. 26). Riekti eatnamiidda main eamiálbmogat árbevieru mielde ássat leat permanenta rievttit, dohkkehuvvon dakkárin olmmošrivttiid instrumeanttain, oktan daid mat leat dohkkehuvvon Ovtastuvvon Našuvnnaid konteavsttas ja dan agensiaid rámmain (GR No. 32, para. 15).²³

²² Sámit geavahuvvon Bergstaten hoavddas dalle go mearridii dohkkehit eksploaterenkonsešuvnna Rönnebäcken K no. 3 [Stáhta beali áicámušat merihtain, 16 Golgogtmánus 2017, Appendix 2].

²³ Lávdegoddi muittuha ahte generála ávžžuhusa jelgii nr. 32. “Ahte earuhus erenoamáš bijuid ja bastevaš gaskkas buktá mielddis ahte sii geain leat bastevaš rievttit galget beassat leat olis go ávkkástallá erenoamáš bijuid”. CERD/C/GC/32, para. 15

6.16 Lávdegoddi lea dávjá geardduhan dan ahte go rivttes ráđdehallamat eamiálbmogiiguin lea váilevaččat dat máhtta dagahit muhtin hámi čearddalaš vealáheamis ja máhtta gullá konvenšuvnna bargoviidodahkii. Lávdegoddi guorrasa olmmošrivttiid vuodđuduvvon bargovuohkái ahte galgá leat friddja, ovddalgihtii ja diedihuvvon miehtan ja dat lea norbma mii boahdá čearddalaš vealaheami gildosis. Dat lea váldosivvan dasa ahte eanaš vealaheapmái mas eamiálbmogat gillájit.²⁴

6.17 Lávdegoddi mearkkaša ahte lea stáhta beliid geatnegasvuohta duođaštit ahte sii devdet dán gáibádusa, juobe njuolga organiserema bokte ja bargat ráđdehallamiiguin buriin dáhtuin ja áigumušain gávdnat ovttamielatvuođa, dahje eahpenjuolgat addimis doarvái dáhkádusaid eamiálbmogiid servvodagaid beaktilis oasálastimii ja sihkkarastit ahte dárbbaslaš deaddu lea addon soames goalmmát beallái daidda materiála ákkaide maid eamiálbmot servodagat loktejit. Lávdegoddi árvvoštallá ahte geatnegasvuohta ráđdehallat dákkár konteakstas²⁵ gullá stáhtii ja ii leat vejolaš dan delegeret priváhta fitnodahkii dárkkisteami haga, erenoamážit jur dan fitnodahkii mas lea kommersiála beroštupmi resurssaide mat lea eamiálbmoga territorias.²⁶ Nugo Erenoamáš raportevara eamiálbmogiid rivttiin, “ earret dan ahte čoavdit stáhta loahpalaš ovddasvástádusa, de ii tlea dákkár delegeren stáhta olmmošrivetti priváhta fitnodahkii sávahahtti, obbalaččat leat dat prinsihpalaččat vuoitto dihte ja eai leat heivvolaččat [...] gullevaš eamiálbmoga beroštupmái”²⁷ Dan gulahallamis mii gávdno, go ruvkefitnodahkii lea delegeren ráđdehallanproseassa beaktilis dáhkádusaid haga (supra para. 2.5, 2.7 ja 2.8) de ii leat ollašuttán geatnegasvuođa gudnejahttit Vapsten sámi čearu eananrivetti, de stáhta bealli ii leat čuovvun gaskariikkalaš geatnegasvuođaid.

6.18 Dasa lassin árvvoštallá lávdegoddi movt biraslaš ja sosiála váikkuhusaid dutkamát sáhtáše leat oassi ráđdehallanproseassas eamiálbmogiin. Dát dutkamušat galget čadahuvvot iešheanaláččat ja gelbbolaš teknihkka beliin, dan ovdal go addá konsešuvnna makkárga ovdáneapmái dahje investerenprošektii mat čuhcet árbevirolaš territoriaide. Daid dutkamušaid vuodđun fertejit ráđdehallamat álggahuvvut juo árrat ovdal go prošeakta hábmejuvvo – ii dalle go lea dárbu oazžut dohkkeheami- ii álggahuvvot ovddalgihtii hábmejuvvon ideaiiguin das movt prošeakta ferte čadahuvvot, ja čadat fertejit bealit doallat ráđdehallamiid. Lávdegoddi muitá ahte go eahpečielga boadus Vapsten sámi čerrui lea identifiserejuvvon ja dovddastuvvon stáhta bealis (paras. 2.6-2.8), konsešuvdnaproseassa konteakstas, de galgá stáhta bealis bidjat nana eavttuid mat vákšu implementeremis vai nu guhkás go vejolaččat gáržžida váikkuhusaid boazodollui. Vaikko balánsa gaskkal ruvkedoaimmaid ja boazodoalu vuhtiiváldima gáibiduvvui hálddahaslaš eisseváldiin, de dakkár meannudeapmi konvenšuvdnastáhta jelgii ii leat lobálaš, “dalle go prospektevra lea gávdnan vejolaš gánnahtti vuorkká, vuosttaš lávki ruvki álggaheapmái lea ohcat konsešuvnna eksploateremii; konsešuvdna mearrádus čilge geas lea riekti roggat metállaid ja minerálaid ja dán riektái gullá maiddá eananeaggáda guovdu, dan miehtama haga, dát lea konsešuvnavuogádaga váldoubmil”.

6.19 Lávdegoddi mearkkaša ahte konsešuvdnaproseassa geavatlaččat ii leat ovtastuvvon biraslobi miehtanprosessii, danne go Eanan- ja Birasduopmostuolus lea gelbbolašvuohta dárkkistit ohcamuša biraslobi ja mearridit eavttuid/ tearpmaid ja makkár gáržžidemiid galget leat sajis dakkár operašuvdnii maŋŋá go eksploaterenkonsešuvdna lea dohkkehuvvon (para. 2.2). Eará sániiguin, ráđdehallanproseassa jođihuvvo dakkár lávkkis proseassas, nugo stáhta bealli miedihá, “ lea menddo árrat árvvoštallat man muddui dat livččii rihkkon Guoddaleaddji joatkit boazodoaluin”. (para. 2.13).

²⁴ A/HRC/39/62, Friddja, ovddalgihtii ja diedihuvvon miehtan: olmmošlaš riektivuodđuduvvon lahknanvuohki. Study of the Expert Mechanism on the Rights of Indigenous Peoples, paras. 9-10

²⁵ Geatnegasvuohta ráđdehallat lea dohkkehuvvon Generála prinsihppan gaskariikkalaš: Inter-American Court of Human Rights, Case of Kichwa Indigenous People of Sarayaku v. Ecuador. Judgment of June 27, 2012. Series C No. 245, para. 164.

²⁶ Ovtastuvvon Našuvnnaid Eamiálbmotjulggaštus artihkal 19.

²⁷ Raporta Erenoamáš raportevarras olmmošvuoigatvuođa dilis ja vuđolaš friddjavuođa eamiálbmogiin, James Anaya, A/HRC/12/34 14 Suoidnemánu 2009, para. 55.

6.20 Ii leat Lávdegotti duohken mearridit guhtemuš almmolaš beroštupmi galgá vuoitit seamma eatnama ektui, minerála roggan nuppi bealde, dahje “suddjet eatnamiid mat leat dehálaččat boazodollui dakkár doaimmaid vuostá man buori muddui hehttejit dan doaimma” (para. 4.4). Muhto goit leai stáhta beali ovddasvástádus gávdnat duohta balánsa, ii dušše teoriijas dahje abstráktalaččat, ráđđehállanproseassa áiggis identifiseret ja čujuhit Vapsten boazodoalu čerrui gos sii sáhttet gávdnat alternatiiva guohtoneatnamiid ja ollašuttit geatnegasvuoda jodihit beaktilis ráđđehállanproseassa. Ovdáneapmi ja luonddu resurssaid eksploateren legitiibma almmolaš beroštupmin, ii čoavdde stáhta beliid sin geatnegasvuoda ahte ii vealát eamiálbmotservvodaga masa seammá eatnamat lea dárbašlaččat dakko bokte ahte bidjá johtui ráđđehállama vaikko doarvái dáhkádusat dahje duođaštusat ahte friddja, ovddalgihtii ja diedihuvvon miehtan čearu miellahtuin beaktilis láhkai geahččaluvvo oažžut áigái ja olahuvvo.

6.21 Dán áššis stáhta bealli ii leat čájehan man láhkai proseassa miediheamis golbma ruvkekonsešuvnna Minerálalága ja Biraskoda (supra para. 2.2 ja 2.5 to 2.9) siskkobealde rievttis láhkai válde vuhtii ovdalaš standárdmaid ja Guoddaleddjiid erenoamáš rivttiid.

6.22 Bajil namuhuvvon árvvoštallamiin čuovggas, dalle go Guoddaleddjiid eananriekti leamaš váilevaččat árvvoštallamis, dalle Lávdegoddi konkludere ahte Guoddaleddjiid riekti konvenšuvnna artihkkala 5 (d) (v) jelgii lea rihkkojuvvon.

(b) Konvenšuvnna artihkal 5 (a)

6.23 Lávdegoddi lea viidáset mearkkašan Guoddaleddjiid gáibádusa konvenšuvnna artihkkala 5 (a) mielde ahte stáhta lea rihkkon sin rievtti seammadássásaš meannudeapmái duopmostuolus ja buot eará orgánain man barget lágaiguin go stáhta miedihi ruvkekonsešuvnnaid sin árbevirolaš eatnamiin, dan almma vuhtiiváldima sin vuđolaš oamastanrievtti. Guoddaleddjiid čuoččuhus ahte ruvkelágit ja polisit erenoamážit vealáhit sámi boazobargiid, ii dakko bokte ahte meannudit sin eará láhkái go eará Ruottelaččaid, muhto danne go eai daga dan, eai beroštit daid erenoamášvuodaid eamiálbmot sámi kultuvrra identitehtas, árbevirolaš eallinvuoigis ja ahte boazodoallu lea sin ealáhat. Guoddaleddjiid oainnu mielde lea eaktu ii-vealaheapmái ahte Vapsten meannuduvvo dego eamiálbmot boazodolliid servodat ja eai dego dábálaš Ruottelaš oamastaneaggát. Lávdegoddi maiddá mearkkaša ahte stáhta beali ákkat ahte ii makkárge čearddalaš vealaheapmi dáhpáhuvvan sin ehtalaš máttu dihte danne go Guoddaleaddjit leat seammá dásis go daiguin eananoamasteddjiiguin maidda prošekta čuohcá.

6.24 Lávdegoddi árvvoštallá ahte Guoddaleaddjit eai doarvá vuodđudan sin gáibádusa konvenšuvnna artihkkalii 5 (a) boadus das Lávdegoddi ii sáhte árvvoštallat jus stáhta bealli lea rihkkon konvenšuvnna artihkkalii 5 (a). dán áššis.

(c) Konvenšuvnna artihkal 6

6.25 Mii guoská Guoddaleddjiid čuoččuhusaid konvenšuvnna artihkal 6 Lávdegoddi dárku ahte váldoášši lea jus stáhta bealli ollašuttii geatnegasvuodas sihkkarastit Guoddaleaddji rievtti ohat beaktilis suoji ja eastaga daidda vahágiidda mat ledje bohtosat das go sin eatnamiidda mihte addit golbma ruvkekonsešuvnna. Lávdegoddi mearkkaša Guoddaleddjiid duođaštusa ahte sis ii leat leamaš oktage sisriikkalaš ásahus mii livččii máhttán árvvoštallat sin vuđolaš rievtti árbevirolaš oapmái ja laktit evaluerema jus ruvkedoaimmain galgá leat lobálaš go das leat negatiiva váikkuhusat sámi boazodollui. Dalle go ohcamuš ruvkeláhkii lea jodus máhttet Eanan- ja birasduopmostuollu ja Alimus Hálddahus duopmostuollu árvvoštallat ohcamuša sisriikkalaš lágaid ektui, mii aiddo lea láhkarihkuma vuodđu. Guoddaleaddjit muittuhedje ovdalaš sullasaš sihtimii²⁸. Dasa lassin čuoččuhit Guoddaleaddjit ahte dalle go Ruottelaš eananeaggádat ožžot buhtadusa olles márkanárvvus de ruđalaš buhtadus ii rievttis láhkai buhte sámi eamiálbmoga dalle

²⁸ Geahča supra juolgenuohta 12.

go sii manahit guohtuneatnamiid mat leat dárbbášlaččat čearu boazodollui, ja vuđolaš elemeanta sin kultuvrralaš identitehtii ja árbevirolaš eallimii. Lávdegoddi maiddá mearkkaša stáhta bealli ákkastallá ahte konvenšuvnna artihkal 6 ii leat rihkkojuvvon danne go juridihkalaš dárkkisteapmi Alimus hálddahušduopmostuolus duhtada Guoddaleddjiid rievtti váidalit konsešuvnna miehtama.

6.26 Lávdegoddi muitá ahte artihkal 6 addá suoji daddjon oaffariidda jus sin čuoččuhusaid sáhtá digaštallat konvenšuvnna²⁹ olis ja mearkkaša ahte stáhta bealli ii buktán duodaštusa jus gávdnoš sisriikkalaš bijut mat máhtáše leat dohkálaš divvumát dahje buhtadit daid billistemiid maid Guoddaleddjít vásihan danne go ráđđehallanproseassat ruvkekonsešuvnna konteavsttas eai leat leamaš beaktilat. Dasa lassin. Mearkkaša Lávdegoddi ahte Alimus hálddahušduopmostuolo juridihkalaš dárkkisteamis váilu dárkkisteapmi das man láhkái jođihit bistevaš boazodoalu dain eatnamiin mat leat báhcán. Lávdegoddi maiddá muittuha ahte dalle go eamiálbmogat leat manahan sin eatnamiid ja territoriaid maid árbevieru mielde leat oamastan, dahje go eará láhkai leat ássan dahje jus friddja ja dieđihuvvon miehtan ii leat leamaš sajis, de galggašii stáhta bijuid bokte máchahit daid eatnamiid ja territoriaid. Dušše dalle go dát geavatlaččat lea veadjemeahttun de galgá riekti buhtadussii jođánit dahkkot vuoiggalaččat ja rehálaččat, ja nu guhkás go vejolaš lea galgá dát buhtadus leat eanan dahje territoria .(GR 23, para. 5).

6.27 Lávdegoddi maiddá muittuha ahte dalle go eamiálbmogat leat manahan sin eatnamiid ja territoriaid maid árbevieru mielde leat oamastan, dahje go eará láhkai leat ássan dahje jus friddja ja dieđihuvvon miehtan ii leat leamaš sajis, de galggašii stáhta bijuid bokte máchahit daid eatnamiid ja territoriaid. Dušše dalle go dát geavatlaččat lea veadjemeahttun de galgá riekti buhtadussii jođánit dahkkot vuoiggalaččat ja rehálaččat, ja nu guhkás go vejolaš lea galgá dát buhtadus leat eanan dahje territoria .(GR 23, para. 5).

6.28 Lávdegoddi áicá stáhta beali miehtama ahte mearrádusas lohpidit ruvkekonsešuvnna ii gávdno árvoštallan Guoddaleddjiid oapmerievtis (supra para. 4.4). Lávdegoddi oaivvilda ahte go lea veadjemeahttun oážžut áigái beaktilis juridihkalaš meroštallama mearrádusas mas eamiálbmoga vuđolaš riekti sin árbevirolaš territoriaid eahpiduvvo lea njuolgga boađus das go meannuda eamiálbmogiid servodaga dego livčče priváhta eananeaiggádat maidda ruvkebijut čuhcet beroškeahtá vejolaš irreversiba váikkuhusaid maid dát doaimmat sáhttet dagahit eamiálbmot servodahkii.

6.29 Go Eanan- ja Birasduopmostuolu ja Alimus hálddahušduopmostuolo mearrádusain eai máhtán árvoštallat eananváldima Guoddaleddjiid vuđolaš rievtti árbevirolaš territoriaid perspektiivvas de gávnaha Lávdegoddi ahte daid fáktáid vuodul mat leat bukten ovdán lea rihkkun Guoddaleddjiid rievtti konvenšuvnna artihkkala 6 mielde.

7. Dán ášši dilis árvoštallá Lávdegoddi čearddalaš vealaheami loahpaheapmái, mii bargá artihkkaliin 14 (7) ja Gaskariikkalaš Konvenšuvnnain buot lágaš čearddalaš vealaheami loahpaheapmái oaivvilda ahte dat áššedilit mat leat boahtán ovdán lávdegoddá čájehit ahte konvenšuvdnastáhta lea rihkkon konvenšuvnna artihkkaliid 5 (d) (v) ja 6.

8. Lávdegoddi ávžžuha stáhta beali háhkat beaktilis buorádusa Vapsten sámi čerrui dakko bokte ahte rievdadit ruvkekonsešuvnna ja maŋŋá advekáta proseassa mas lea friddja, ovddalgihtii ja dieđihuvvon miehtan. Lávdegoddi maiddá ávžžuha stáhta beali divvut lágaidis vai dat govahallá sámiid sajádaga eamiálbmogin našunála lágain eatnamiid ja resurssaid ektui ja sajáiduhit gaskariikkalaš standárdda friddja, ovddalgihtii ja dieđihuvvon miehtama. Stáhta bealli bivdojuvvo maiddá addit viiddes publisitehta Lávdegoddi oainnuide ja jorgalit dan almmolaš gielaide, sihke stáhta beali gillii ja Guoddaleddjiid gillii.

²⁹ Durmic v. Serbia and Montenegro (CERD/C/68/D/29/2003), para. 9.6.

9. Lávdegoddi bivdá, 90 beivvi siste, oazžut dieđuid stáhta bealis makkár bijuid áigu váldit vai Lávdegotti oaivilat šattaše duohtan.